

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีความผันผวนทางเศรษฐกิจและสังคม มีผลให้บุคคลทุกเพศ ทุกวัยต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บุคคลบางคนหรือบางกลุ่มสามารถแก้ไข ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยการปรับตัวเอง ให้เข้ากับสถานการณ์ในสิ่งแวดล้อมได้ตาม ศักยภาพของแต่ละบุคคล แต่มีคนอีกจำนวนมากรวมถึงเด็กและเยาวชนที่รู้สึกท้อแท้ สิ้นหวัง ส่งผลต่อสุขภาพจิต ทำให้เกิดความเครียด ไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และอาจ หาทางออกที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม มีคนจำนวนไม่น้อยที่โทษสภาวะสิ่งแวดล้อมภายนอกว่า เป็นต้นเหตุของปัญหาโดยไม่พิจารณาความบกพร่องของตนเอง บางคนคาดหวังให้บุคคลอื่น ช่วยแก้ปัญหาและคลี่คลายสภาวะแวดล้อมให้ตามที่ตนเองต้องการ สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิด ปัญหาด้านอารมณ์ และสุขภาพจิตของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากครอบครัว เช่น ครอบครัว ที่ขาดความอบอุ่น ขาดการอบรมดูแลบุตรหลาน หรือมีลักษณะเป็นครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง ทะเลาะวิวาท ทำร้ายบุตร รวมถึงปัญหาความยากจนด้วย และจะส่งผลต่อระดับเชาว์ปัญญา ของเด็กด้วย ดังที่ สุรางค์ โค้วตระกูล (2541) กล่าวว่าครอบครัวเลี้ยงดูของพ่อแม่ มีผลต่อคะแนน การทดสอบทางเชาว์ปัญญา พ่อแม่ที่เอาใจใส่ต่อพัฒนาการของลูก โดยจัดสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการเรียนรู้ และพยายามช่วยเหลือลูก ให้คำอธิบายสิ่งที่ลูกถามหรือเป็นที่ปรึกษาของลูกเสมอ จะช่วยให้ลูกมีเชาว์ปัญญาที่เฉลียวฉลาด ทำให้ได้คะแนนเชาว์ปัญญาสูง สาเหตุอีกประการ หนึ่งเกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางการสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้บุคคลได้รับข่าวสารทั้งที่เป็นประโยชน์และโทษ การพัฒนาทางเทคโนโลยีทำให้คนสนใจ ทางด้านวัตถุมากกว่าทางด้านจิตใจ ซึ่งแท้จริงแล้วการมีสุขภาพจิตใจ ที่เป็นสุขและเข้มแข็งจะเป็น พลังสำคัญให้บุคคลสามารถเผชิญกับปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหา ได้อย่างเหมาะสม

เด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการระหว่างอายุ 13 ปีถึง 19 ปี ในช่วงการเจริญเติบโต ที่ยาวนานนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายประการ ซึ่งการเจริญเติบโตแต่ละด้านของร่างกายและ จิตใจของเด็กแต่ละคนจะไม่เหมือนกันทีเดียว และในเพศชายเพศหญิงก็แตกต่างกันด้วย ประกอบกับสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ

อย่างรวดเร็วทำให้วัยรุ่นเกิดความยุ่งยากใจ จนบางรายเกิดปัญหาสุขภาพจิตขึ้น ดังที่ อัมพร โอตระกูล (2538) กล่าวว่าปัญหาสุขภาพจิตที่พบบ่อยในวัยรุ่นมีดังนี้คือ ปัญหาการปรับตัว (Identity and Adjustment Disorders) ปัญหาความประพฤติ และเกะกะเกร (Conduct Disorders and Anti-Social Behavior) ปัญหายาเสพติด (Drug Dependence) ปัญหาการฆ่าตัวตาย (Suicide) ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพจิตและจะส่งผลกระทบต่อเยาวชนปัญญาของเด็ก ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ เด็กจะไม่มีสมาธิในการเรียน มีความวิตกกังวล ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำ แต่ถ้าเด็กมีการปรับตัวได้ดี ปัญหาอุปสรรคเหล่านี้ก็จะเกิดขึ้นได้น้อย ดังที่ สุรางค์ ไควตระกูล (2541) กล่าวว่า คนที่มีเชาวน์ปัญญาสูงสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และแก้ปัญหาดีกว่าบุคคลที่มีเชาวน์ปัญญาดำ เด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญ และมีคุณค่าของสังคม จึงควรคาดหวังให้เด็กได้รับการพัฒนาทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาตาม พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 4 ซึ่งเป็นแนวการจัดการศึกษา ให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้และพัฒนาลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ คือ ให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และเป็นคนมีความสุข ซึ่งความหมายของ คนดี คือคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงออก คนเก่ง คือคนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือมีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง และคนมีความสุข คือคนที่มีสุขภาพดี ทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นคนร่าเริงแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีอิสรภาพ ปลอดภัยจากการตกเป็นทาสของอบายมุข และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียง แก่อดภาพ (คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543) หากเด็กได้รับการตอบสนองตามความต้องการพื้นฐาน ทางกายอย่างเพียงพอ โดยมีที่อยู่อาศัย มีอาหารกิน ได้รับการรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย ความเอื้ออาทร ได้รับการอบรมปณิธาน ให้เป็นคนดี รู้ผิดชอบชั่วดี มีมานะบากบั่น มีความรับผิดชอบ มีเหตุผลรู้จักควบคุมตนเอง ได้อย่างเหมาะสม รู้จักเข้าใจตนเองและผู้อื่น รู้จักช่วยเหลือตนเอง ครอบครัวยุคชน ก็จะเป็นคนดีมีสุขภาพจิตที่แข็งแรง มั่นคงจะเอื้อประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติต่อไป

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความสามารถของเชาวน์ปัญญา และภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น เพราะเด็กที่อยู่ในช่วงก้าวเข้าสู่วัยรุ่น

ตอนต้นเป็นวัยที่ต้องปรับตัวหลาย ๆ ด้าน เช่น ปรับตัวให้เข้ากับพัฒนาการทางร่างกาย ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องมีพัฒนาการทางสังคมที่จะต้องเข้ากลุ่มเพื่อน เข้าสังคม การวางตัวที่เหมาะสม และในช่วงวัยนี้ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ คือมีอารมณ์ที่รุนแรงขึ้นเป็นผลสืบเนื่องจากระยะวัยของตน องค์ประกอบเหล่านี้อาจส่งผลต่อ เชาวนปัญญา และสุขภาพจิต ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้ แต่ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ ทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ (อารมณ์) สังคม และสติปัญญา ตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของชีวิต ย่อมจะเสริมสร้างศักยภาพ ให้เป็นคนที่มีความสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และมีความรู้ในการปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ส่วนเด็กบางคน ถ้าไม่สามารถจะปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ก็จะทำให้เกิดปัญหาต่อเชาวนปัญญา และสุขภาพจิตได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ของเชาวนปัญญาและภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่น ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย ซึ่งผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย จะสามารถนำผลที่ได้การวิจัยไปใช้ประโยชน์ ในการคัดกรองปัญหาพฤติกรรมเด็กตั้งแต่เริ่มแรก และสามารถจัดกลุ่มปัญหา เพื่อจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างเชาวนปัญญาและสุขภาพจิต ที่จะนำไปสู่การส่งเสริม ป้องกัน และให้การช่วยเหลือที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับเชาวนปัญญา และระดับภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเชาวนปัญญา และภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เมาะ จังหวัด เชียงใหม่ ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวนทั้งสิ้น 406 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาคือ

1. เชาวน์ปัญญา (IQ)

การประเมินความสามารถทางเชาวน์ปัญญาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 ความสามารถในการรู้จักภาษา เข้าใจความหมายและเหตุผล
ในระดับง่าย
- 1.2 ความสามารถในการจำจากการเห็นและการได้ยิน
- 1.3 ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล สามารถวิเคราะห์
เปรียบเทียบและเกี่ยวโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และเข้าใจความหมายที่เป็น
ตัวเลขสัญลักษณ์หรือนามธรรม
- 1.4 ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหว หยิบจับ
ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจจากการมองเห็น และแสดงออกในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
ด้วยการกระทำอย่างรวดเร็ว เหมาะสม
- 1.5 ความสามารถในการเรียนรู้ สังเกตจากสิ่งแวดล้อม และ
การแก้ปัญหาโดยใช้ประสบการณ์

2. ภาวะสุขภาพจิต โดยศึกษาพฤติกรรมที่มีปัญหาใน 4 ด้าน ดังนี้

- 2.1 พฤติกรรมที่มีปัญหาอารมณ์
- 2.2 พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง
- 2.3 พฤติกรรมเกร
- 2.4 พฤติกรรมที่มีปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน
- 2.5 พฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

เชาว์ปัญญา (Intelligence Quotient) ในการศึกษาครั้งนี้ คำว่าเชาว์ปัญญา หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ของบุคคล ที่เกี่ยวกับความสามารถในการรู้จักภาษา เข้าใจความหมาย และเหตุผล ความจำจากการเห็นและการได้ยิน ความสามารถคิดอย่างมีเหตุผลและวิเคราะห์ เปรียบเทียบเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันตลอดจนเข้าใจความหมายและตัวเลข สัญลักษณ์ หรือนามธรรม ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหว หยิบจับ ความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจจากการมองเห็น และแสดงออกในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการกระทำอย่างรวดเร็ว เหมาะสม ความสามารถในการเรียนรู้ สังเกตจากสิ่งแวดล้อม และการแก้ปัญหาโดยใช้ประสบการณ์

ภาวะสุขภาพจิต (Mental Health) หมายถึง สภาพชีวิตที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางใจ สามารถปรับตัวหรือปรับความต้องการของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เข้ากับบุคคลที่อยู่ร่วม และเข้ากับสังคมที่เกี่ยวข้องด้วยดี โดยไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น ทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองอีกด้วย ซึ่งภาวะสุขภาพจิตจะส่งผลต่อพฤติกรรม ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาจากพฤติกรรมที่มี 4 ด้าน คือ พฤติกรรมที่มีปัญหาด้านอารมณ์ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง พฤติกรรมเกรง พฤติกรรมที่มีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน จากแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ.)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ

1. เพื่อทราบถึงปัญหาทางสุขภาพจิต และเชาว์ปัญญา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เมาะ
2. เพื่อจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพการรับรู้ทางเชาว์ปัญญา และหาแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้เรียน แก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อไป